

Zpráva ke stavu lidských (sociálních) práv

SÍŤ K OCHRANĚ
DEMOKRACIE

ČERVENEC — PROSINEC 2020

Ve zkratce

Expertky pracovní skupiny upozorňují na pokračující negativní dopady pandemie na kvalitu života i práva ohrožených skupin obyvatel. V této souvislosti odkazují na porušování práv migrantů/ek, negativní dopady vládních opatření zejména na nízkopříjmové skupiny či nedostatky finanční podpory státu. Připomínají také absenci komplexní úpravy postavení osob bez státní příslušnosti či chýšící legislativní změny týkající se postavení rodinných příslušníků/ic.

Magda Faltová

Kateřina Pracná

Markéta Švarcová

Hlavní zjištění

Dopady pandemických opatření na ohrožené skupiny

Pokračování epidemie COVID-19 a s ním spojená vládní opatření měla i v tomto období negativní dopad zejména na nízkopříjmové skupiny. Zvýšené riziko pro zhoršení pracovních i životních podmínek, ale i pro ohrožení chudobou, zasahuje například migranty/ky, samoživitele/ky či osoby kombinující různé druhy příjmů, které nedosahují na podporu ze strany státu nebo je pro ně podpora nedostatečná. Vláda podle expertek tyto dopady dostatečně nereflektuje. Problematické bylo i rozdělení rodin cizinců i občanů ČR v důsledku vládních opatření.

Pozitivní trendy ↗

- Bezplatné testování na koronavirus pro nízkopříjmové skupiny.
- Možný počátek změny diskurzu o (zne)užívání sociálních dávek, jelikož se uživateli/kami dávek stávají širší vrstvy obyvatelstva.
- Záměr ministerstva spravedlnosti zkrátit dobu oddlužení na 3 roky.
- Debata o změnách v agenturním zaměstnávání migrantů/ek.

Negativní trendy ↘

- Rozdělení rodin cizinců/ek a občanů/ek ČR v souvislosti s pandemií.
- Porušování pracovních práv migrantů/ek během pandemie.
- Chybějící reflexe dopadů vládních opatření na ohrožené skupiny obyvatel - např. ženy, samoživitelé/ky, lidé kombinující více druhů příjmů, osoby zaměstnané na krátkodobé smlouvy (např. DPP, DPČ, pracující na švarcsystém).
- Pokračování trendu prekarizace práce, kdy je kvůli nestandardním pracovním úvazkům veškerá nejistota přenesena na pracovníka/ici.
- Zrušení superhrubé mzdy zvýhodňující pouze vyšší příjmové skupiny.

Legislativní změny týkající se postavení rodinných příslušníků ze zahraničí

Expertky upozorňují na pokus ministerstva vnitra připojit k novele zákona o občanských průkazech zásadní novelizaci zákona o pobytu cizinců. Podle návrhu by se oddělila práva nejbližších členů rodiny od práv osob, kteří mají s občany jen volnější příbuzenský vztah.

Návrh by však razantně zhoršil postavení rodinných příslušníků občanů ČR. Ministerstvo nakonec svůj návrh stáhlo a novela zákona o pobytu cizinců byla předložena samostatně v podobě, která do postavení rodinných příslušníků zasahuje výrazně méně.

Nedodržování opatření ze strany zaměstnavatelů

Pracovní skupina upozorňuje na nereaktivnost vlády směrem k nedodržování protipandemických opatření ze strany zaměstnavatelů, zejména v kontrastu s důrazem na dodržování opatření jednotlivci. Expertky odkazují na data [výzkumu](#) PAQ Research, podle kterého z domo-

va pracuje pouze malá část z těch, kterým to povaha zaměstnání umožňuje, přičemž [šestina](#) zaměstnavatelů nechce zaměstnancům/kyním práci z domova vůbec umožnit, a 14 % zaměstnavatelů aktivně odmítá testování nebo trasování.

Postavení osob bez státní příslušnosti zůstává bez významnějších změn

Vláda předložila poslancům novelu zákona o azylu, nepodařilo se však do ní již prosadit (dosud neexistující) komplexní úpravy postavení osob bez státního občanství, a to navzdory judikatuře soudů i usnesení Rady

vlády pro lidská práva. Předložený návrh obsahuje pouze minimalistickou úpravu postavení těchto osob a mezinárodní závazky reflektuje jen částečně.

Nadále přetrvává trend prekarizace práce, například v kontextu rozšiřování „zaměstnávání“ v tzv. platformové ekonomice (např. Uber, Bolt, atd.), kdy je na „zaměstnanec a zaměstnankyně“ přenesena veškerá nejistota spojená s činností a je zde absolutní absence sociální ochrany ze strany „zaměstnavatele“ (např. krytí v době nemoci, nutnost hradit si sám/a odvody na sociální a zdravotní pojištění, atd.). Tento typ zaměstnávání je specifický pro migranty a migrantky, kteří patří mezi nejvíce ohrožené skupiny na trhu práce. — Markéta Švarcová

V souvislosti s pandemií se více projevují dlouhodobé problémy české migrační politiky. Migranté pobytové závislí na svých zaměstnavatelích čelí porušování pracovních práv ve větším rozsahu – například nevyplácení mzdy, protiprávní ukončení pracovního vztahu či nedodržování zákoníku práce. — Magda Faltová

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Rozšířit, urychlit a lépe zacílit finanční podporu státu v souvislosti s pandemií COVID 19 pro ohrožené skupiny a občany/ky na hraně existenční nouze.
2. Legislativně upravit možnost doplatit si zpětně nemocenské pojištění pro podnikající. Toto opatření především cílí na ženy, které nejsou účastny dobrovolných plateb na nemocenské připojištění a které zjistí, že jsou těhotné a nemají tak možnost čerpání peněžitého příspěvku v mateřství.
3. Rozšířit přístup migrantů do veřejného zdravotního pojištění.